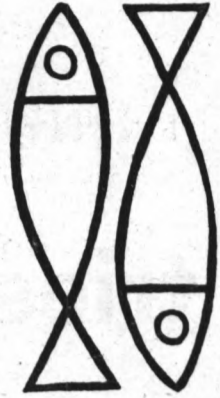

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

I

Ze wisten niet, dat God kan bloeien
Uit mannen zo verweerd en grauw,
En dat zijn Geest een vale vrouw
Gelijk een versche roos doet gloeien;

Dat stemmen, heesch van weer en wind
En schettrend op de vingers gillen,
Zóó teer de harten kunnen stillen
En koestren als een moeder 't kind.

Dan, in het kiffgejoel van dwaze
Vermoedens, slingerde een de fraze:
„Ze baaz'len wijl ze dronken zijn”

Maar Petrus sprak, en met vervaren
Gevoelden velen dat zij waren
Zelf vol van dezen heilgen wijn.

PINK
STE
REN

II

Wij smeeken: met Uw Geestes gloed
Verteer ons als een offerande.

O, dit is onze diepe schande:
Dat wij zoo koud zijn van gemoed.

Als een versiersel op ons hoofd
Willen we Uw stillen vlam wel dulden,
O God, vergeef ons onze schulden,
Dit: dat ons hart is uitgedoofd.

Neem weg het vooze pronkend woord,
Dat U niet kent, ons niet behoort,
Geleend geluk, geborgde schande.

En hoor de oprechte rauwe kreet,
Die scheuren in Uw hemel reet:
Verteer ons als een offerande.

Willem de Mérode

De trieste balans

In de voorbije maanden — het werd bijna een jaar! — hebben heel velen steeds weer in hun gedachten, ja, met hun h art meegedeeld met wat op de vergaderingen van de te Hoogeveen samengekomen generale synode gesproken en besloten werd.

Ze zijn er ook in hun gebeden rusteloos mee bezig geweest.

Ze hebben zonder ophouden met God en zijn Christus geworsteld d a rom dat deze kerkelijke vergadering de gemeente des Heren ten zegen mocht zijn.

Ze hebben gebeden of de Heilige Geest daar z o krachtig mocht werken dat de kerk die onze Heiland kocht met zijn bloed door wat die vergadering besloot zou worden gebouwd.

Ze hebben gesmeekt of de in Hoogeveen vergaderde afgevaardigden der kerken in alle nederigheid, lankmoedigheid en zachtmoedigheid, de waarheid in liefde betrachtende, de kerken zo zouden leiden, dragen, vasthouden dat de gemeenschap des Geestes die er tussen alle kerken van Jezus Christus en alle gelovigen bestaat, bewaard, ja, versterkt zou worden door de band des vredes. Dat wil zeggen: door de band van het heil-in-Christus waarin heel het volk van God deelt en waardoor allen die de Here Christus in onverderfelijke liefhebben met elkaar verbonden zijn.

Maar helaas het onbegrijpelijke, het verbijsterende is geschied.

Er zijn door de synode van Hoogeveen heel veel uitspraken gedaan met lange reeksen constatering, overwegingen, conclusies, besluiten die in hun finesses voor een gewoon kerklid niet te volgen zijn, maar die wat de hoofdzaak betreft aan duidelijkheid niets te wensen overlaten.

De broeders die in Hoogeveen vergaderd waren hebben namelijk in de naam van de levende God en zijn Zoon Jezus Christus de gemeenschap verbroken met duizenden van hen met wie zij door de band van de  ne Geest, van het  ne geloof en van de  ne doop in Christus zijn saamverbonden en zo samen leden van zijn  ne lichaam zijn.

Leden van het  ne huisgezin van God, broeders van ons aller „oudste broeder” Jezus Christus, hebben de huiveringwekkende moed gehad om, wat hen betreft, duizenden kinderen Gods uit het huis Gods uit te stoten.

Zij hebben onder aanroeping van de Naam des HEREN metterdaad dit tot hem gezegd: „Wij willen niet langer met u als kinderen van  en Vader, als leden van Christus'  ne lichaam in  en kerkelijke gemeenschap samenleven. Wij willen niet langer met u de gemeenschap der heiligen oefenen. Wij aanvaarden u niet langer als broeders in Christus die samen de dood des Heren mogen en moeten verkondigen in het Heilig Avondmaal dat de voorafschaduwing, ja, de aanvang is van het Avondmaal van de bruiloft des Lams.”

Dit ontstellende gebeuren heeft plaats gevonden in een tijd waarin de kerk des Heren, misschien wel meer dan ooit te voren, aan kracht inboet en haar invloed op het leven van volkeren en mensheid ziet verdwijnen; een tijd waarin het geloof in het onfeilbare, gezaghebbende Woord van God zoals dat in de Schrift tot ons komt allerwege verzwakt; een tijd waarin de belijdenis zoals die door de kerken der Reformatie reeds v or eeuwen werd uitgesproken al meer ondermijnd, gereserveerd en losgelaten wordt; een tijd waarin een steeds groter wordend aantal van hen die zich christenen noemen gehypnotiseerd wordt door een eenheidsstreven dat niet opkomt uit het geloof in de drie nige God, in de verzoening der zonden door het bloed van Christus en in de hoop op het Rijk Gods zoals dat na de wederkomst van Christus en het grote gericht hemel en aarde vervullen zal; —

tegelijk ook een tijd waarin zij die preten-deren hun zaligheid all en in Jezus Christus te zoeken en in alles te willen leven overeenkomstig het Woord van God zich steeds meer tegen elkaar afzetten, van elkaar vervreemden en door onschriftuurlijke beslissingen en verwereldlijkte organisaties de kerk Gods verscheurd houden en steeds meer verscheuren.

Van dit laatste is wat de synode van Hoogeveen deed een nieuwe en ontstellende manifestatie.

We willen wat deze synode onder aanroeping van Gods Naam aandurfde wat nader bezien.

I

Een massa-executie van ambtsdragers

Door de vergaderingen van de Gereformeerde Kerken die in de synode van Hoogeveen vertegenwoordigd waren is vooreerst een groot aantal ambtsdragers — predikanten, ouderlingen en diakenen — geschorst en afgezet.

En aan deze kerkelijke disciplinaire maatregelen heeft deze synode haar fiat gegeven.

Door dit te doen hebben deze kerken naar eigen getuigenis een huiveringwekkend ernstige daad verricht.

Een vergadering van de Gereformeerde Kerken die ambtsdragers schorst en/of afzet verklaart daarmee immers voor God en mensen, dat Jezus Christus die geschorste en afgezette mannen vanwege de door hun bedreven zonden niet langer als dienstknechten in zijn wijngaard, als herders van zijn kudde gebruiken kan en wil en ze daarom smadelijk uitstoot uit zijn dienst en, bij volharding in de zonden op grond waarvan ze uit hun ambt werden ontzet, uitwerpt uit zijn Koninkrijk.

Dit dodelijk ernstige karakter van een schorsing en afzetting is door de Geref. Kerken reeds eeuwen geleden in het licht gesteld. Zij spraken er namelijk in haar offici le kerkelijke papieren van dat deze tuchthandelingen alleen dan mogen plaats vinden als er bij de in geding zijnde ambtsdragers zonden werden geconstateerd die de bedrivers ervan voor de wereld eerloos maken en in een gewoon kerklid de uitbanning uit de gemeenschap der kerk, de uitstoting uit het Koninkrijk Gods, waardig maken.

☆☆☆

Wat de Gereformeerde Kerken zo reeds bij de aanvang van haar optreden in ons land uitspraken werd door de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken van meet af aan met alle nadruk geaccentueerd en vastgehouden.

In de dagen na de vrijmaking uit de jaren veertig werd namelijk de ernst van deze schorsingen en afzettingen dikwijls gebagatelliseerd.

Men sprak er vaak ontstellend luchthartig over.

Men moest, zo verzekerde men, dergelijke kerkelijke tuchtmaatregelen niet zo ernstig opvatten. De geschorste en afgezette ambtsdragers konden immers zonder veel moeite naar een „andere kerk” overgaan. Of ze konden, indien ze daaraan de voorkeur gaven, een „nieuwe kerk” oprichten. En als ze in de kerkgemeenschap waartoe ze zo kwamen te behoren, opnieuw als ambtsdragers optraden zou men hen zonder enig bezwaar en zonder enige reserve weer als predikanten, ouderlingen en diakenen van een christelijke kerk beschouwen en behandelen. Men zou hen

weer precies als vroeger als „weleerwaarde” en „eerwaarde” heren en broeders aanspreken.

Op deze wijze annuleerde men in feite zonder enige vorm van proces het pas gevelde vonnis.

En men demonstreerde, zo sprekend en handelend, tegelijk dat aan de tuchttoefening waartoe men was overgegaan alle ernst ontbrak. Ja, dat men er in feite een frivool spel mee had gespeeld. Men had immers de kerkelijke tucht gedenatureerd tot een middel om lastige, onwelgevallige lieden uit de ambtelijke dienst en de gemeenschap der kerk weg te werken.

Tegen deze bagatellisering van de kerkelijke tuchttoefening hebben toen de vrijgemaakte kerken zich met alle kracht verzet.

Zij hielden met klem staande dat de door de kerk wettig geroepen en daarin bevestigde ambtsdragers door Jezus Christus z lf aan zijn kerk worden gegeven. En dat deze ambtsdragers daarom alleen dan uit hun ambt ontzet mochten worden indien onwrikbaar vaststond dat Christus z lf ze niet langer in hun ambt wilde handhaven.

Dat wil zeggen: dat deze ontzetting uit het ambt alleen d n mocht geschieden als deze ambtsdragers zulke grove zonden hadden bedreven dat zij bij volharding daarin door Christus uit het Koninkrijk Gods waren buitengesloten.

☆☆☆

Inderdaad, zo hebben — neen niet maar sommige ge xalteerde vrijgemaakten zoals thans wel eens brutaalweg wordt gesuggered — maar de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken zelf gesproken!

Ze deden dat in haar meeste vergadering, de generale synode.

En wat deze synode uitsprak werd door alle kerken geratificeerd.

Men kan dat b.v. lezen in het bekende „Getuigenis” dat die vrijgemaakte Geref. Kerken met het oog op een te houden samenspreking met de synodaal Geref. Kerken in 1946 in het licht zonden.

In dat bewogen stuk wordt er in de eerste plaats op gewezen op welk een onrechtvaardige wijze door de onderscheidene vergaderingen van de synodaal Gereformeerde Kerken honderden ambtsdragers, soms zelf in een massa-executie, werden geschorst en afgezet.

Vooreerst, zo leest men namelijk in dat „Getuigenis”, werden de toen in geding zijnde kerkelijke vonnissen geveld op valse gronden. Want terwijl de „zonde” waaraan de zo gestrafte ambtsdragers zich hadden schuldig gemaakt bestond in het niet-aanvaarden van een aantal — later vervangen en ten slotte zelfs ter zijde gestelde! — niet in de Schrift gefundeerde leeruitspraken als „Goddelijke waarheden”, schorste men deze ambtsdragers en zette men hen af op grond van „kerkelijke ordeverstoring”.

En voorts schorste men hen en zette men hen af op grond van handelingen — namelijk het publiek afwijzen van die leeruitspraken — welke later in vele anderen openlijk werden getolereerd.

Maar dit alles was, aldus het genoemde „Getuigenis”, nog het ergste niet!

Men durfde het namelijk ook zelfs aan te verzekeren, dat met een schorsing en afzetting „op grond” van art. 78 en 80 generlei vonnis uitgesproken werd aangaande „de staat voor God” van de zo gestraften.

Met het oog op die bewering verklaarde nu het „Getuigenis”: „Er zijn honderden ambtsdragers geschorst „op grond”, naar het heette, van de artikelen 79 en 80 der Kerkenordening. Die artikelen zeggen overduidelijk, dat naar het oordeel der kerk de geschorsten een openbare grove zonde bedreven hebben, die de bedrivers bij de wereld eerloos doet zijn en in een „gemeen lid” der afsnijding waardig is. En naar dit oordeel der kerk zal volgens haar verzekering God oordelen beide in dit en in het toekomstige leven. Een kerk, die openlijk deze artikelen der Kerkenordening op ons toepasselijk verklaart en ook metterdaad toepast, en daarna zich gedraagt als hield dit vonnis over handelingen, die wij volhielden, generlei oordeel over onze afsnijdingswaardigheid, en dus over onze staat voor God, in, zulk een kerk maakt de breuk nog erger dan

ze reeds was. Eerst wondt zij het hart, en daarna vraagt zij: hebben wij u zeer gedaan? immers neen? Zij gaat haar en onze problemen na de uitwerping **anders** stellen dan daarvoor. Achteraf loochent zij metterdaad de **natuur** van haar oordeel aangaande de onze; doch zij weigert de consequenties van deze loochening en van deze verandering te trekken, en daarin de eenvoudige daad van bekering te doen. Als **ambtsdragers** in **Gods Huis** **schorst** ze ons en werpt ze ons uit; doch achteraf stelt ze ons voor als **ambtenaren** in een **menselijk** instituut, die „gestaakt” zijn. Begonnen met het zeggen, dat wij tegen **Gods eeuwigblijvend Woord** en **recht** in overtreding waren, gaat ze ongemerkt er toe over, de mening te suggereren, dat wij met een tijdelijke en toevallige meerderheidsconclusie van **mensen** helaas niet konden heengaan. Eerst werd het begrip „**scheurmaking**” uitgelegd met de woorden van het avondmaalsformulier, later ging men het hanteren in de zin van: **orde-verstoorder**.

Hoezeer dit alles, wijl onrechtvaardig tegen de mensen, ook zondig voor God is, wie behoeft dáárvan nog bewijs? Het is **kerkbederf, stijlverlies, rechtsverachting**”.

☆☆☆

Zo spraken de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken voor God en de mensen in 1946.

Ze deden dit in een „Getuigenis” dat gericht werd aan „alle Gereformeerde Belijders in Nederland”.

Deze woorden werden door die kerken nooit herroepen. Integendeel, ze werden door de kerkelijke vergaderingen steeds herhaald en bevestigd. En daarom zijn ze daarin nog ten volle van kracht.

Naar eigen verklaring hebben derhalve ook nu de schorsende en afzettende kerkvergaderingen over de zo door hen gevonniste ambtsdragers een veroordelend vonnis uitgesproken over hun „staat voor God”.

Ze hebben omtrent hen uitgesproken dat deze ambtsdragers zich schuldig hebben gemaakt aan zulk een grove zonde dat ze zich bij volharding daarin — **en zij volharden daarin metterdaad!** — de uitbanning uit Gods kerk en de uitsluiting uit diens Koninkrijk hebben waardig gemaakt.

Dit vonnis is thans door de synode van Hoogeveen bevestigd en komt nu ook voor de volle verantwoordelijkheid van **alle** kerken welke deze synode daarin volgen.

En indien deze kerken niet duidelijk zeggen en volhouden dat op deze wijze een vernietigend doemvonnis werd uitgesproken over de „staat voor God” van allen in de laatste jaren in de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken geschorste, afgezette en uitgerangeerde ambtsdragers; indien zij zich dus op de een of andere wijze van de diepe ernst van de nu ook door haar voor haar rekening genomen tuchthandelingen afmaken, maken ze zich — ook alweer naar de door **haar zelf** voor God en mensen uitgesproken verzekering — schuldig aan **kerkbederf, stijlverlies en rechtsverachting**.

II

Een massa-excommunicatie van kerkleden en kerken

Maar hiermee is nog lang niet alles gezegd over de verwoestingen welke de synode van Hoogeveen in de kerk van Christus heeft aangericht.

Door vergaderingen van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken werden namelijk zoals we boven reeds opmerkten in de voorbije maanden, hetzij direct, hetzij indirect, **wat haar betreft** duizenden gelovigen uit de gemeenschap van Gods kerk uitgestoten. En de synode van Hoogeveen heeft deze massale excommunicaties niet alleen goedgekeurd, maar zich bovendien ook zelf aan dit wanbedrijf schuldig gemaakt.

Ook dit is een daad van aangrijpende ernst. Vooral ook omdat ze verricht werd door vergaderingen van kerken die zich tot op vandaag toe luide voor God en mensen beklagen dat haar in de voorbije jaren **hetzelfde onrecht** werd aangedaan en die de kerken welke daaraan schuldig maakten on-

C. Veenhof - Kampen

onderbroken oproepen zich van deze zonde te bekeren!

Wij willen ook over deze synodale manipulaties enkele opmerkingen maken.

☆☆☆

Bij de „vrijmaking” welke voor ongeveer een kwart eeuw tot stand kwam ging het ten principale daarom dat de Gereformeerde Kerken weer waarlijk **christelijke**, en dus ook voluit **katholieke** kerken zouden worden.

Dat betekende o.a. dat deze kerken **wat haar betref** de poorten wijd open zou zetten voor **alle** ware christenen. Dat wil zeggen: voor allen die door een waarachtig geloof in het lichaam van Christus ingelijfd en zo door Hem zelf tot leden van zijn kerk werden gemaakt.

Het zou immers absurd, brutaal, ja een honen van Christus zijn, als Jezus Christus door zijn Geest en woord mensen tot kinderen Gods maakte en ze zo als leden van zijn gemeente aannam terwijl een of andere geïnstitueerde kerk tot zulke gelovigen zou zeggen: Christus moge u tot leden van **zijn** kerk hebben gemaakt maar wat **ons** betreft ontvangen wij u in de gemeenschap van „**onze**” kerk als zodanig niet!

Het spreekt van zelf dat het in praktijk brengen van deze opdracht van Christus in de huidige situatie van christendom en kerk grote moeilijkheden zal opleveren. Het is immers een niet te loochenen feit dat in Gods kinderen steeds allerlei dwaasheden, dwalingen en zonden voorkomen die even zoveel belemmeringen vormen om tot het beoefenen van een ware kerkelijke gemeenschap te komen. Maar deze omstandigheid mag aan de eis om die gemeenschap met **alle** ware gelovigen te onderhouden in geen enkel opzicht verzwakken. Bovendien: welke gelovige is geheel vrij van zonden, dwaasheden en dwalingen?

Maar hoewel de vrijgemaakte kerken zich bij de aanvang van haar optreden van deze moeilijkheden om tot kerkelijk samenleven met alle ware gelovigen te komen diep bewust waren, hebben ze de eis om kerkelijke gemeenschap te oefenen met **allen** die van Christus zijn **voor zichzelf** ten volle aanvaard.

Het was daarom de vertolking van wat in het hart van alle ware vrijgemaakten ten aanzien van deze eis des Heren leefde toen prof. Schilder vlak na de vrijmaking deze aangrijpende woorden sprak: „Wij hongeren naar de katholieke kerk, naar de kerk die algemeen is, en wij zweren bij God een dure eel die aldus luidt: **Waar ook, en wanneer ook wij gaan staan in een kerkformatie, hoe ze ook heet of heten mag: het zal niet aan ons zelf mogen liggen, als er één man of één vrouw of één kind buiten blijft, waarvan God zegt: hij moet er binnen zijn.**”

☆☆☆

Deze eed, voor Gods aangezicht afgelegd heeft speciaal met het oog op de uitbanning uit de gemeenschap der kerk dodelijk ernstige consequenties.

Want ze betekent dat deze uitstoting alleen dan geschieden mag als een kerkelijke vergadering de rotsvaste overtuiging bezit dat de leden der kerk die uitgeworpen zullen worden „rotte leden” der kerk zijn, leden die Christus niet als leden van zijn kerk beschouwt, die daarom als heidenen en tollenaars aangemerkt moeten worden en die, als

ze zich niet bekeren, het eeuwig verderf tegemoet gaan.

Of, anders gezegd: een kerk die de zo juist geciteerde eed voor haar rekening neemt en er ernst mee maakt mag alleen uitwerpen in het besef dat buiten haar de hel is!

Uiteraard betekent dat allerm minst dat zo'n kerk in de huidige situatie alle mensen die niet tot haar leden behoren als kinderen der duisternis en alle andere kerken als synagogen van satan zou moeten beschouwen!

De gedachte aan zo iets is zonder meer absurd.

Maar het betekent wèl, en dat met alle ernst, dat zo'n kerk **wat haar betreft** vergadering van **alle** „ware Christgelovigen” wil zijn. En dat ze daarom nooit ofte nimmer mannen of vrouwen uit haar midden zal weg doen dan alleen wanneer ze de vaste overtuiging bezit dat deze blijkens heel hun houding, optreden, gedrag, **goddelozen, ongelovigen** en dus **kinderen der duisternis** zijn.

☆☆☆

Dit alles geldt in zo mogelijk nog ernstiger mate als het gaat om het uitstoten van een gehele kerk of een gedeelte daarvan uit de gemeenschap waarin de kerken van Christus met elkaar leven.

Kerken die met de zoëven genoemde eed ernst maken mogen en zullen alléén dan tot deze huiveringwekkende daad mogen overgaan als ze tot de vaste overtuiging kwamen dat de uit te stoten kerk geen kerk van Christus meer is omdat ze de Christus heeft verloochend en deze haar daarom ook heeft verworpen.

Werpt een vergadering van kerken een kerk waaromtrent zij dit niet durft verklaren toch uit dan vergrijpt zij zich op schandelijke wijze aan de gemeente des Heren, dan ver-scheurt zij, voor zover het haar betreft, het lichaam van Christus!

Tegelijk brengt zij dan een met het wezen der kerk vloekende pluriformiteit der kerk in praktijk en verwordt ze tot een secte.

Ook deze dingen werden door de vrijgemaakte kerken reeds een kwart eeuw geleden op de consciëntie van haar leden gebonden.

Onder aller instemming schreef prof. Greijdanus in die dagen: „In het uiterste geval kunnen zij (nl. de kerken) het verband met die bepaalde kerk verbreken, en de gemeenschap met haar opzeggen, of verklaren dat die of die kerk de gemeenschap of het verband verbroken heeft. Dat is ook excommunicatie, evenals het „zo zij hij u als de heidenen en de tollenaar” van Matth. 18:17 ten aanzien van de enkele persoon.”

En in het reeds genoemde „Getuigenis” werd naar aanleiding van het buiten het verband zetten van de kerk van Bergschenhoek, omdat deze kerk zich niet wilde conformeren aan bepaalde synodebesluiten, terwijl zij harerzijds het kerkverband niet verbrak, het volgende gezegd: Met deze uitstoting verklaarde de synode, „dat geen enkele predikant daar het Woord of de sacramenten bedienen mocht... Indien de stem der kerk Gods stem ware geweest, dan zou onder de schapen van Christus' kudde aldaar sindsdien geen dienst des Woords, geen doop, geen avondmaal meer plaats hebben mogen vinden.”

☆☆☆

En nu is dan door de synode van Hoogeveen en de kerkelijke vergaderingen die haar volgden en volgen het verbijsterende geschied dat duizenden kinderen Gods, duizenden gekochten door Christus' bloed, **geëxcommuniceerd** en tientallen kerken van de Heiland zonder het Woord Gods, zonder de bediening van het Evangelie in de woestijn gezonden zijn.

Ook in dit opzicht heeft deze synode hetzelfde gedaan als haar voorgangster uit de jaren 1943/45 heeft aangedurfd. Maar omdat zij dezelfde zonde bedreef die zij aan deze voorgangster verwijt is wat „Hoogeveen” presteerde dubbel erg.

Wie iets verstaat van de grondeloze barmhartigheid van God jegens ons arme, ellendige zondaren, wie iets beseft van de oneindige liefde van Christus, die de negen en ne-

gentig schapen verlaat om het verloren schaap te zoeken, huivert als hij zich realiseert wat in en om „Hoogeveen” is geschied.

Het is oneindig ver verwijderd van de liefdevolle zorg die b.v. de apostel Paulus koesterde voor een kerk als die van Corinthe.

Calvijn schrijft daarover het volgende: „Onder de Corinthiërs hadden niet weinigen gedwaald, maar bijna het gehele lichaam was door besmetting aangetast; er was niet slechts één soort van zonde, maar zeer vele; en het waren geen lichte dwalingen, maar er waren gruwelijke schanddaden; en er was niet alleen bederf van zeden, maar ook van de leer. Wat doet nu de heilige apostel, dat is het instrument van de hemelse Geest, door wiens getuigenis de kerk staat en valt? Zoekt hij een scheiding van hen? Verstoot hij hen uit het Rijk van Christus? Treft hij hen met de laatste bliksem der vervloeking? Hij doet niet alleen niets van deze dingen, maar hij erkent en predikt, dat zij is een kerk van Christus en een gemeenschap der heiligen.”

Inderdaad, er gaapt een diepgaande kloof tussen wat de Heilige Geest door de apostel Paulus ten opzichte van Corinthe zei en deed en wat de synode van Hoogeveen duizende vrijgemaakte broeders en tientallen vrijgemaakte kerken aandeed.

Het is volkomen vreemd aan de brandende liefde van Christus die Hij b.v. aan de dwalenden en afvallige kerken van Klein-Azië bewees.

III

Een paar slotopmerkingen

Ter afsluiting van deze beschouwing wil ik nog een paar opmerkingen maken.

Vooreerst deze dat wat de Hoogeveense synode presteerde voor de kerken die haar op haar onheilsweg volgen katastrofale gevolgen zal meebrengen.

De sectarische mentaliteit welke in de synode van Hoogeveen zulke ontstellende vormen aannam zal namelijk in die kerken conflict na conflict veroorzaken — met de daarmee onlosmakelijk verbonden scheuringen. Wie gevolgd heeft wat op de Hoogeveense synode werd gezegd, b.v. in verband met de doop van geadopteerde kinderen, bemerkte reeds de eerste symptomen daarvan. Een sectarische instelling heeft als onafscheidelijk nevenverschijnsel een steeds verder voortvretend separatisme¹⁾.

Maar behalve die conflicten moet ook nog een ander kwaad gevolg van de Hoogeveense manipulaties worden signaleerd.

De les der historie in deze is overduidelijk. Men denke maar eens aan wat in de jaren veertig is geschied en wat dáárvan het gevolg is geweest.

Voor wie de synoden uit die jaren meemaakte staat het onwrikbaar vast dat het de overgrote meerderheid van de leden daarvan oprecht te doen was om de bewaring van het gereformeerd karakter van de door hen gerepresenteerde kerken. Het was hun innige overtuiging dat het tussen hen en de „bezwaaarden” van die dagen ging om de trouw aan de confessie. Ze waren er rotsvast van overtuigd dat de door de synode van 1939/40 opgestelde leeruitspraken door en door Schriftuurlijk waren, dat ze „goddelijke waarheden” vertolkten, dat ze niets anders bevatten dan wat door de kerken impliciet reeds in haar confessie werd beleden en dat daarom het wel en het wee der kerken van de handhaving daarvan afhing. Mannen als Ridderbos, Grosheide, Dijk, Polman waren van dit alles vast overtuigd. Maar wat ze deden was in feite niets minder dan het verstrikken van de kerken in een dodelijk gevaarlijk confessionalisme dat bestaat in het niet ernst maken met het principieel verschil tussen de Heilige Schrift en een kerkelijke belijdenis, het hanteren van de confessie als een wetboek, het binden van de kerken aan door kerkelijke vergaderingen uit de belijdenis getrokken onjuiste conclusies.

Scherp ziende geesten hebben toen reeds aanstond geprofeteerd dat dit confessionalisme onweerstaanbaar een felle reactie zou oproepen. En wel deze dat naarmate men duidelijker zou gaan inzien dat de synoden in confessioneel opzicht „te eng hadden gebonden” de legitieme en noodzakelijke band aan de belijdenis zou verslappen en uiteindelijk

misschien zelfs wel een confessionele chaos zou ontstaan. Eerder dan de meesten vermoed hadden is deze profetie in vervulling gegaan. Van een feitelijke, werkelijke binding aan de belijdenis is in de synodaal Gereformeerde Kerken immers nauwelijks sprake meer.

En zo zien we in deze kerken op kleine schaal gebeuren wat we in wereldformaat aanschouwen in de Rooms-Katholieke Kerk. Deze kerk heeft in de onfeilbaarheidsverklaring van de Paus het pestilente confessionalisme ten top gevoerd. Men heeft daarin namelijk op die wijze een menselijk woord tot een woord van God geproclameerd. En ook daar is, en dat met nog veel groter kracht en in veel wijder omvang en reactie opgetreden die deze kerk vooral in ons land tot in haar grondvesten doet schudden.

Welnu eenzelfde reactie zal ook in de kerken die de synode van Hoogeveen volgen optreden. Ja, die is daar reeds een feit geworden. Er zijn in deze kerken al heel velen die met diep onbehagen en een gekweld geweten aanschouwen welke funeste gevolgen de daden van de Hoogeveense synode, speciaal wat betreft haar onkerkelijke en onchristelijke tuchthandelingen, met zich meebrengen. Een paar weken geleden achtte ds. D. van Dijk het reeds nodig in zijn kerkbode met alle klem te waarschuwen tegen de felle kritiek op de handelingen van deze synode welke allerwege in zijn kerken aan het woord komt. Ten gevolge van een consequent doorgevoerde zuiveringspolitiek is het de kerkelijke leidslieden wel gelukt een eendrachtige synode te creëren, maar deze was allerminst een weerspiegeling van wat in de kerken leeft. De felheid waarmee de scribenten in de „Hoogeveense” pers de kritiek op deze synode thans pogen neer te slaan is misschien wel het sterkste bewijs van het verzet dat daartegen overal leeft.

Het spreekt vanzelf dat we ons zeer verblijden over deze kritiek op de synodale wandaden. We hopen evenwel vurig dat deze reactie er niet toe zal lijden dat de Schriftuurlijke, confessionele binding aan de belijdenis geheel zal verdwijnen.

☆☆☆

Een tweede opmerking die ik nog wilde maken is de volgende. Ze raakt de houding van allen die door de kerkelijke vonnissen zijn getroffen. Deze lopen namelijk allen gevaar in een fatale zonde te vallen. En daarvoor zou ik in alle bescheidenheid dringend willen waarschuwen.

Het getroffen worden door een vonnis van een kerkelijke vergadering is een schokkend gebeuren. Het wondt ieder die dat overkomt tot in het hart. Men kan gerust zeggen dat de uitstoting uit het ambt voor iemand wiens innigste begeerte is daarin de Meester te dienen mee tot het ergste behoort wat hem overkomen kan. Dr. Buskes zei eens naar waarheid dat zo'n schorsing of afzetting een gruwelijk ding is en dat iemand die deze verschrikking nooit heeft ervaren het afschuwelijke daarvan nooit zal kunnen beseffen.

Maar juist omdat deze kerkelijke straffen zo diep krenken en wonden dreigt levensgroot het gevaar dat men daar op vleselijke, wereldse wijze op gaat reageren. Heel gemakkelijk kan in het hart van de kerkelijke gevonnisten persoonlijke gekrenktheid, bitterheid, wrok, ja zelfs haat groeien. En het gevolg daarvan kan zijn dat men daarop gaat reageren op een wijze die vloekt met de geest van Christus. Het kan dan zelfs zover komen dat de zaakgerechtigheid die men ten opzichte van de kerkelijke wandaden bezit geheel en al overwoerd, ja verteerd wordt door een persoonsongerechtigheid. Hoe vaak is in een strijd voor en in een kerk, een strijd voor de zaak van Christus niet radikaal verloren ten gevolge van de houding waarin, de wijze waarop en de wapens waarmee men die had gevoerd?

De korte geschiedenis van de vrijgemaakte kerken biedt van dit kwaad een duidelijk en benauwend voorbeeld.

Het is immers evident dat wij vrijgemaakten ten aanzien van de ons tuchtigende en uitwerpende kerken en broeders vaak een houding hebben aangenomen die allesbehalve overeenkwam met wat het Woord van God, het Evangelie van Jezus Christus in deze van

ons vraagt. Er heerste in onze kringen inderdaad dikwijls bitterheid, rancune, haat ten opzichte van onze schorsers en uitwerpers. Bovendien openbaarde zich onder ons meermaalen een ontstellende geestelijke hoogmoed. Waren wij niet de enige getrouwen in den lande? Aan de synodale kerken werd meer dan eens de met het Evangelie vloekende eis voorgehouden dat zij zich eerst moesten bekeren vóór er van een samenspreking sprake kon zijn.

Met schrik denk ik nog dikwijls terug aan een gesprek van een aantal predikanten uit de tijd waarin het er op leek dat de synode van de „gebonden” kerken — het was in 1946 — de leeruitspraken wegdoen en de schorsingen ongedaan maken zou. De teneur daarvan was: als deze synode zo zou besluiten zouden we „terug” moeten gaan — wat zou dat erg zijn!

Men heeft er zo weinig van beseft en het zo slecht in praktijk gebracht dat een radikaal afwijzen van de synodale wandaden en het besef van onze zaakgerechtigheid in het geding met de straffende en uitstotende synoden gepaard kan en ook moet gaan met een zichzelf verloochend worstelen om wat zondig was in het kerkelijk handelen uit de wereld te helpen.

De strik waarin we in de voorbijgegangene jaren zijn gevallen bedreigt ons nu weer. Maar geleerd en gewaarschuwd door het verleden moeten wij bidden en worstelen om niet opnieuw in hetzelfde kwaad te vallen. Het komt er daarom nu op aan iets te laten zien van de geloofshouding die Paulus kenmerkte in zijn optreden tegenover de hem verachtende en beledigende gemeente van Corinthe. Hij richtte zich tot hen een beroep doende op de „zachtheid” en „goedheid” van Christus. En dezelfde houding bracht hem er toe ten opzichte van de Joden die hem ononderbroken en op de gemeenste manier tegenwerkten, hem vijf maal de veertig-min-één slagen toedienden en het steeds op zijn leven voorzien hadden, te verklaren dat hij zou wensen zelf vervloekt en van Christus gescheiden te zijn, als dat hun, zijn broeders, zijn stamverwanten, zou kunnen baten.

Indien deze geloofshouding, deze „geest van Christus” niet in ons leeft, óók en vooral in de omgang met de kerken en de broeders die de synode van Hoogeveen volgen in haar kerkverwoestend handelen, zal ook al onze arbeid niet anders blijken te zijn dan hout, hooi en stoppels die in het vuur van Gods gericht zullen worden verbrand.

☆☆☆

Ten gevolge van de onkerkelijke manipulaties aan de Hoogeveense synode zijn nu thans een groot aantal Geref. Kerken buiten „het verband” van de vrijgemaakte Geref. Kerken komen te staan. Ze zijn daardoor, tegen hun zin en bedoelen in, „vrije” Geref. Kerken geworden.

Deze kerken mogen evenwel bedenken dat het opgenomen zijn in een of ander organisatorisch verband naar oer-reformatorische opvatting voor het al of niet waarachtig kerkvan-Christus-zijn **niet beslissend is**. Daarvoor is alleen van doorslaggevende betekenis het oprechte geloof in Jezus Christus zoals Deze zich in het Evangelie openbaart, de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan het in de Schrift naar ons toekomend Woord van God en de Schriftuurlijke binding aan de belijdenis der kerk.

En wanneer nu de mensen die deze kerken uit hun gemeenschap uitdreven hen gispden omdat ze „vrije” kerken geworden zijn, mogen de leden van die kerken hun die zo spreken de vraag stellen of het „schoon” is als een moeder die haar kinderen het huis uittoeg dezen daarna verwijt dat ze op straat staan.

¹⁾ Het sectarisch separatisme tast vanuit de kerk alle levensverbanden aan. Dat is ook nu geschied. Zo werden mannen die zich niet achter „Hoogeveen” stelden uit het Geref. Politiek Verbond, het Geref. Maatschappelijk Verbond en de Geref. Schoolverenigingen gestoten. Onderwijzers en leraren werden om dezelfde reden als leerkrachten aan de „vrijgemaakte” scholen ontslagen. Zelfs werd aan kinderen van ouders die tot uit het kerkverband gesloten kerken behoren de toegang tot „vrijgemaakte” scholen ontzegd.

Zingen bij beurte!

Als u aan honderd gereformeerden vraagt: van welk jaartal „onze” kerkenorde dateert en daarna: van welke eeuw onze psalmen dateren, dan (tien tegen een) wordt de eerste vraag redelijk goed, de laatste onredelijk slecht beantwoord. Want het lijkt wel of we nog in de wettische bedeling leven, in plaats van in het leven der dankbaarheid. Over de kerkenordening weet uw kat mee te praten. Over de psalmen is onder ons nog een maagdelijke onkunde.

Laten we er daarom samen nog eens over spreken. Over de psalmen, bedoel ik. De oudste is van Mozes, de jongste is nog geen 350 jaar voor Christus gedicht. Maar als geheel is het boek der psalmen al vrij oud, en David heeft er vele op zijn naam staan. De psalmen werden in tabernakel- en tempeldienst niet door het volk gezongen, maar door de zonen van Levie. David stelde een aantal Levieten aan voor de tempelzang: mensen, die vrijgesteld werden van elke dienst, die onderhouden werden van de tienden, wier taak het was bij toerbeurt dag en nacht (neem dat nu niet letterlijk maar zeg: vanaf het morgenlicht tot zonsondergang) in de dienst des Heeren werkzaam te zijn. U kunt er zeker van zijn dat er veel gestudeerd werd in die uren, dat men niet in de tempel aanwezig moest zijn. Want om het ingewikkelde répertoire van de liturgische zangen te beheersen was in Davids tijd een behoorlijke dagindeling nodig. Bovendien telden de zangers een aantal zangmeesters en opperzangmeesters: ongetwijfeld lieden, die culturele leiding gaven aan de jongeren. Want in Davids tijd, en speciaal onder Salomo, kwamen de Syrische invloeden in de tempelzang, en die zijn van grote betekenis geworden: ze werden namelijk niet angstvallig geweerd, maar het bruikbare werd overgenomen.

Het was ook in Davids tijd, dat het volk een rol kreeg bij de tempelzangen; namelijk om de acclamaties te zingen: de Amen's en de Halleluja's.

Voor de rest bestond de psalmzang uit eenstemmige mannenkoren, dikwijls in tegenzang. Een solist zong een half vers — de tegenhelpt kwam van een levietenkoor. Of ook: het ene koor stelde de vraag — het tegenkoor zong het antwoord. Of ook wel: bij afwisseling zongen ze een stuk geschiedenis, als psalm 105 en 106. Men „vertelde” elkaar het verleden terug.

Wanneer wij vandaag het pleit voeren voor afwisseling in onze kerkzang, en wanneer wij daarom de antifoon noemen, is dat volledig overeenkomstig de oudste liturgische gegevens. Wij zijn gewend, sedert Calvijn de hele gemeente aan het zingen bracht, de berijmde psalmen massaal te zingen. Calvijn was namelijk van mening, dat de kerkzang niet het voorrecht van een priesterstand — maar het recht van de gehele gemeente was. Prachtig. Dat was een vondst. Maar we zijn nu al vier eeuwen blijven staan op een punt, dat Calvijn kennelijk als startblok heeft gezien. Wij moesten verder komen; „naar uitwijzen van het oude testament”.

Neem nu eens psalm 15 bijvoorbeeld. Deze is een typische antifoon, een zang-met-tegenzang, een psalm in vraag-en-antwoord. De eerste zanger vraagt: „Wie zal verkeren, grote God, in uwe tent?” — En het antwoord luidt: „Die in zijn wandel zich oprecht be-toont” (vers 2). En: „Die met zijn tong niet achterklapt” (vers 3) en voorts: „Wiens oog verworpenen veracht” (vers 4) en zo voort. Wilt u die psalm goed uitvoeren dan wordt de vraag van het eerste couplet als refrein herhaald en afgewisseld met de antwoorden

uit de verzen 2, 3, 4 en 5. Vier maal de voorzang, beantwoord door vier coupletten.

Als u nu die psalm uitvoert in tegenzang, en de vraag (vers 1) telkens door de kinderen laat zingen, dan kan het antwoord door de hele gemeente worden gegeven. Het wordt nu een samen-spel tussen kinderen (met hun mooie, ijle, onnozele stemmetjes) en de volwassenen, die alle antwoorden al goed weten.

Wilt u het helemaal goed doen: dan zoekt u voor het eerste vers, het keervers zogenaamd, een aparte melodie. Zo heeft Lodewijk de Vocht ook zijn antifoonpsalmen steeds van twee melodieën voorzien, die elkaar afwisselen. Er zijn organisten, die zelf deze tegenmelodieën kunnen componeren. En als het u interesseert gaan we samen nog wat meer antifoonpsalmen opzoeken.

—o—

Psalm 136 is wel de bekendste refreinpsalm. Twee van de vier regels van elk couplet zijn een refrein: „Want zijn gunst, alom verspreid, zal bestaan in eeuwigheid”. U maakt die psalm tot een boeiende cantate, door de kinderstemmen de eerste helft van elk couplet te laten zingen (dat is het historisch verhaal) en bij het refrein steeds met de hele gemeente in te vallen. Wedden, dat uw kinderen er weg van zijn?

Psalm 107 bestaat uit drie koren. Na de aanvangs-lofzang (:1) volgt de beschrijving van mensen in nood: verdwaalden (:2 en 3a), gevangenen (:6), zieken (:9) en zeelieden bij storm (:12). Deze categorieën treft hetzelfde lot: zij riepen allen de Heere aan in hun benauwdheden (:3b, 7, 10, 14b) — de Heere verloor hen, en daarna volgt de dankzegging in refreinvorm (:4b, 8, 11 en 16). De indeling in coupletten uit onze oude berijming is niet gelukkig; veel beter is de nieuwe interkerkelijke berijming. Het refrein vindt u nu in de verzen 4, 7, 10, 15 en 20.

U kunt deze psalm met drie koren zingen. Daarbij kunt u de tegenstelling in stemgeluid en toonhoogte benutten: kinder- en vrouwenstemmen in afwisseling met mannenstemmen; u kunt ook de architectonische tegenstellingen van uw kerkruimte gebruiken: bijvoorbeeld de rechter- tegen de linkerhelpt; of een galerij tegen het kerkschip. Terwijl u behalve de wisselzang ook de tegenstelling tussen een deel en het geheel kunt benutten. Een beetje gezonde fantasie en christelijke vrijmoedigheid — en de kansen zijn ontelbaar.

—o—

Psalm 6 is aanvankelijk een klacht. De verzen 1-7 kunnen beurtelings door vrouwen- en kinderstemmen worden gezongen; daarmee komt de klacht beter als klacht uit. Wanneer dan de mannen vers 8 mogen zingen en de lofzang in verzen 9 en 10 door de ganse gemeente... hebt u samen een prachtige climax uitgebeeld, die in de psalm zelf reeds voor het grijpen lag. Dat we daar nooit eerder op kwamen!

En zingt u geen 10 verzen achtereen (waarom eigenlijk niet? De psalmen zijn niet als coupletten maar als psalmen gegeven; werden vroeger van de tabernakel af tot in Datheens tijd ook als hele psalmen gezongen!) dan kunt u dit samenspel ook al bij minder coupletten gebruiken.

De korte verzen van psalmen 8 en 9 stimuleren niet tot veelvuldig gebruik, hoewel beide psalmen prachtig zijn. Maar wanneer u die psalmen bij beurte zingt, houdt u het veel langer vol: dan zingt u de hele psalm 8 en de helft van 9.

Na enige klagende coupletten uit psalm 10, gezongen door een klein koor, kan de ganse gemeente het slotvers zingen. Weet u, dat een kleine groep mannenstemmen ook schoon kan klinken?

Psalm 19 is een verrukkelijke psalm. De verzen 1-3 zingen Gods eer uit de natuur. De verzen 4-6 prijzen Gods wetten. Tegenstelling tussen vrouwen- en mannenstemmen? Het laatste vers is een gebed. Goed voor kinderstemmen?

Wanneer de eerste 2 coupletten uit psalm 20 als een bede door de zusters gezongen worden, de lof uit verzen 3 en 4 door de gehele gemeente, dan kan de jeugd het slotvers zingen. En let u eens op: de vraag „wat doet de jeugd in de kerk?” is al half opgelost.

De overbekende melodie van psalm 23 mag niet eentonig worden. Maar als de vrouwen vers 1 zingen, de mannen met vers 2 antwoorden, dan zingen allen samen vers 3 en geven dit schone lied een nieuwe inhoud.

Psalm 24 zit vol met vraag-en-antwoord; lijkt wel een catechismus. Het eerste vers is voor de gemeente? Goed, dan volgt de vraag „Wie klimt de berg des Heeren op?” (:2a) voor de kinderen; het antwoord (:2b en 3) is voor de hele gemeente. Ook de verzen 4 en 5 kunnen door de hele gemeente worden gezongen; maar let op, dat u de vraag (Wie is die vorst?) in regel 4 voor de kinderen reserveert.

In psalm 25, een der bekendste, brengt u nieuw leven door afwisseling in de deelnemers. Durft u niet eens een couplet aan een goede altstem toe te vertrouwen? U zult er geen spijt van hebben. In Denemarken hoorde ik eens een alt die, bij het orgel staande, vrijwel de hele gemeentezang voor haar rekening nam. U zult zeggen: zo is er geen gemeentezang meer. Dat is waar. Maar uitzonderingen (solozang) bevestigen de regel (samenzang). En door het relief komt de samenhang des te beter uit; dóet u meer; zégt u meer.

Psalm 36 heeft een eerste couplet voor vrouwen en kinderen. De mannen zingen het tweede? Goed, dan het slotcouplet door mannen en vrouwen samen. Leest u het eens door? Denk er eens over na. Het gaat om spel — niet om spelletjes.

Psalm 66 vraagt om afwisseling in de koren. Zij zullen elkaar alleen aanmoedigen. Bovendien heeft het werkwoord luisteren niets met luieren te maken.

De historische liederen (77, 78, 105, 106) laten zich gewoon herscheppen, wanneer ze in wisselzang worden uitgevoerd.

Psalm 79 is een bewogen lied. Het eerste vers kan door allen worden gezongen. Wanneer de vrouwen (2) de mannen (3) en de kinderen (4) afwisselen, zingt de hele gemeente vers 5, de kinderen de klacht uit :6 en de hele gemeente jubelt vers 7.

Zo ook psalm 87 over de vele volkeren. Het eerste couplet door allen samen? Dan 2 en 3 door kinderen, 4 door vrouwen, het slotcouplet door allen — en u hebt een heerlijk samenspel, dat diepte geeft aan een heerlijke psalm. Wat denkt u: zouden de engelen hier geen oor voor hebben? En — als „de lof Gods betamelijk is” — zou de Heere daar niet graag naar luisteren?

—o—

En wat zullen wij nog meer zeggen? Psalm 110 is een paradezang, door legeronderdelen elkaar toe te zingen. Psalm 116 laat zich (vooral in de nieuwe berijming) uitstekend antifonaal gebruiken. Psalm 118 is gecomp-

neerd voor heldentenor en koren. Psalm 128, de gezinspsalm, is deels voor mannen, deels voor vrouwen en kinderen, deels voor allen samen!

Psalm 130 krijgt bijzondere diepte: de zusters zingen vers 1, de kinderen 2a, de mannen 2b en 3; allen samen het slotvers. Daar hebt u een element in de eredienst gebracht, dat volkomen nieuw en volkomen bijbels is. Durft u het aan — of niet?

Psalm 131 — mag die nu eens alleen door vrouwen en kinderen worden gezongen? Het totale geluidsvolumen, dat onze mannen ontwikkelen, is veel te zwaar voor dit fijnzinnige lied.

Psalm 133 vraagt eerst om mannenstemmen, wil in :2 door vrouwen worden gezongen, maar eindigt met samenzang.

Psalm 134 was vroeger een samenspraak tussen de tempelbewaarders en de vertrekkende Israëlieten. De gemeente zingt de eerste 2 verzen. De priesterzegen in vers 3 is voor enkele mannenstemmen; de lofverhefing uit de vierde regel is voor allen samen.

De forse psalm 145 kunt u gemakkelijk achter elkaar zingen, als u elkaar afwisselt. Dit geldt nog sterker voor psalm 146. U kunt dan Gods deugden (:4-7) telkens afwisselen met vers 1, dat als keervers dient. Het slotvers weer samen. Psalm 147 schrijft de beurtzang (:4) zelfs voor; dat u daar nooit bij stilstond!

—o—

Wat zegt de Bijbel nog meer over beurtzang? Veel meer dan u denkt. U vindt die zang al in Ex. 15 bij de eerste psalm van Mozes. Mirjam zong het refrein „Zingt de Heere, want Hij is hoog verheven” (:1, 21). Mozes en de Israëlieten zongen de rest, de vrouwen speelden en dansten (:20). In Ex. 32 :19 zegt Mozes: „geen overwinning, geen nederlaag, maar beurtzang”. In Numeri 21 :17 ontstond een beurtzang vanwege de bron Beër in de woestijn: om God te danken voor uitredding. In Ezra 3 :11 zongen de Levieten bij de herstelde tempel na de ballingschap „beurtzangen van lof en prijs aan de Heere” — en al het volk juichte! De beurtzang van psalm 147 is al genoemd. Ook in het lied van Gods verlossingen in Jes. 27 :2 wordt tot beurtzang aangespoord. De richters Debora en Barak zongen hun beurtzang (Richt. 5): „Waak op, Debora!” — „Sta op, Barak!”.

De beurtzang is dus wél en degelijk van God begeerd. We kunnen er elkaar niet mee verketteren — en dat is een hele geruststelling. En laten wij nu niet op „spel” neerzien of alleen de ernst betrachten. Dat Datheen, dat Calvijn, dat de statenberijmers nog niet aan deze facetten van de psalmen toekwamen — hoewel deze mild en overvloedig voorhanden waren — behoeft ons niet tot geprolongeerde armoede te drijven. Datheen had voor geen cent fantasie: elk half vers uit de franse berijming werd in een half vers „nederlands” overgezet; elk slotcouplet van 3 regels werd een nieuw slotcouplet van 3 regels.

Wij kunnen, als we de Heere liefhebben, veel meer van de psalmzang maken. Wilt u nog even naar een verhaal luisteren? Dan weet u hoe het niet moet. Twee oude dames woonden jaren lang samen. Met een verjaardag haalde de ene zus twee zilveren rijksdaalders uit het kammet, gaf die aan haar zuster, en zei: hier, voor je verjaardag! Een half jaar later, als de andere jarig was, nam ze gezegd 2 zilveren rijksdaalders uit het kammet, gaf die haar zuster terug en zei: hier, voor je verjaardag! Zo bleef het kapitaal in de familie.

Nu, in de liefde gaat alles anders. Daar bedenkt u altijd wat nieuws. En dan kunnen we aan de kerkzang nog zo wel het een en ander doen. Nooit zeggen: „hier is het Uwe, we wisten al dat U een hard mens bent”. Maar Hij is de Heilige, die „troont” boven de lofzangen Israëls (22). Laten we dan samen eens blijde ernst maken met die lofzangen. En onze zangmeesters aansporen om de hun geschonken gaven op ruime en stijlvolle wijze te gebruiken: ook dát zijn gaven des Geestes (Ex. 31 :3), die niet onder een korenmaat moeten blijven.

Persschouw

„Ontstellend gefaald”

Het bekende weekblad „Kerknieuws” dat geredigeerd wordt door (vader) W. C. F. Scheps en (zoon) drs. N. Scheps heeft op breedvoerige en voorbeeldig objectieve wijze verslag gegeven van de vergaderingen van de Hooegeveense synode. Het was wat de berichtgeving daarover betreft een uitstekende bron.

Maar behalve objectieve berichten gaf redacteur N. Scheps ook een beschouwing over de arbeid van de genoemde synode. Hij was daartoe alleszins bevoegd. De meeste vergaderingen van deze synode heeft hij bijgewoond. Om ze mee te maken moest hij, zo vertelde hij, meer dan 10.000 km afleggen! En wat meer zegt: de heer S. is een niet vooringenomen, goed luisterende, scherp ziende, intelligente waarnemer, die van het kerkelijke leven in Nederland goed op de hoogte is. Bovendien heeft hij behalve op de officiële vergaderingen ogen en oren ook goed de kost gegeven in de wandelgangen van de synode.

Uitdrukkelijk verklaart drs. S. voorts dat hij in zijn beoordeling van de Hooegeveense synode niet wil betrekken de „materiële” kanten welke daar aan de orde kwamen. Wat die betreft is hij een buitenstaander en wil hij dat ook blijven. Hij houdt zich in zijn beschouwingen alleen bezig met wat hij de „formele zijde” noemt van wat de synode van Hooegeveen wel en niet gedaan heeft.

Zijn vernietigend oordeel daarover is nu dat deze synode daarin „ontstellend heeft gefaald”.

Dit oordeel zou de schrijver van deze beschouwing naar eigen verklaring óók hebben uitgesproken als de synode van Hooegeveen wat het materiële betreft precies andersom had gehandeld dan zij nu heeft gedaan en zich „bij voorbeeld aan de kant van Opbouw had geschaard”. Of, om het anders te zeggen: als de heer S. zelf vrijgemaakt was geweest en in het conflict dezelfde zijde had gekozen als de synode, zou hij ook „bijzonder boos geweest zijn” over de slechte wijze waarop deze synode een zaak had gediend die in zijn ogen zo voortreffelijk was.

De schrijver merkt in zijn artikel voorts op dat hij er volledig begrip voor kan opbrengen dat in de vrijgemaakte kerken, en zo ook in de Hooegeveense synode, felle kritiek los kwam op wat door de synode uit de jaren veertig is gepresteerd en niet minder op de niets-zeggende „schuldbelijdenis” die de synode van Lunteren in 1967 uitsprak. Hij kan daar volkomen inkomen, vooral wanneer hij vergelijkt wat in de ambtsdragers in de jaren veertig met zware straffen werd gestraft en wat nu in de Geref. Kerken ongestraft wordt getolereerd!

Dit alles ten volle in rekening brengend komt drs. S. toch tot het boven geciteerde oordeel over de Hooegeveense synode.

We willen hier enkele fragmenten van zijn beschouwingen weergeven. De „kopjes” die er boven zijn afgedrukt zijn van de heer Scheps zelf.

Geen blinddoek en weegschaal

Juist van een kerkformatie die zo duidelijk aanvoelt wat er bij andere kerken fout is, had men mogen verwachten dat zij zich zelf voor allerlei fouten zoveel mogelijk zou hoeden. De vrijgemaakte kerken, die zo het onrecht van 1944 aan de kaak hebben gesteld, moeten nu zelf rechtspreken en de synode van deze kerken kreeg daardoor een prachtige kans om te bewijzen hoe men dan in de kerk des Heren wel recht en gerechtigheid moet beoefenen. Die kant heeft zij niet gegrepen. De twee onmisbare attributen van vrouwe Justitia, de blinddoek en de weegschaal, waren er in Hooegeveen niet bij. De blinddoek kon de synode niet gebruiken, want ze moest zien wie er medestanders en tegenstanders waren, voor zij vonniste. Dan wist zij

ook voor wie zij de weegschaal wel en voor wie zij die niet moest hanteren, wiens zonden zij moest wegen en wiens zonden zij door de vingers kon zien. Geen wonder dat het recht dan ook struikelde op de straten van Hooegeveen.

In onze vorige „wandeling” hebben wij op een aantal fouten gewezen die er aan weerszijden van de breuklijn zijn gemaakt. Het is uit de rapporten wel duidelijk geworden dat men aan de beide kanten daarvan bepaald niet is opgetreden, zoals men van christenen mocht verwachten. Nadat wij dat artikel hadden geschreven, maakte een van de synodeleden ons erop attent dat wij met ons oordeel voorbarig waren geweest, omdat het gehele curatorenbeleid nog aan de orde zou komen. Dat hebben wij in het nummer van 31 oktober meegedeeld. Wij hebben daaraan toegevoegd dat wij met bijzonder grote belangstelling van de mening van de synode over de handelingen van de curatoren kennis zouden nemen. Maar niemand zal ons kunnen verwijten dat de synode ons op dat punt wel erg heeft teleurgesteld. Wat er van het definitieve oordeel over het gehele beleid van de curatoren aan de buitenwereld is meegedeeld, is niet veel. Het is best mogelijk dat er achter de gesloten deuren die op de leden van deze synode nog veel te veel aantrekkingskracht hebben, — er kan bijna geen brief binnenkomen of de synode gaat in comité — een hartig woordje aan het adres van de broeders curatoren is gezegd. Maar dat kan niemand weten en daarvan kunnen wij dus ook niet op de hoogte zijn. Wij mogen dat dus niet in onze beoordeling betrekken. Ook de journalist kan alleen maar spreken over wat hij weten kan en niet over wat hij niet weten kan.

Het ging over publieke zaken, want de feiten die wij in onze „wandeling” van 10 oktober noemden, waren door de synode zelf in rapporten openbaar gemaakt. Daaruit bleek dat curatoren, professoren en lectoren van de Theologische Hogeschool, aan welke kant ze ook stonden, zich echt niet onberispelijk hadden gedragen. Zij die het niet eens waren met de synode van Hooegeveen, hebben dat ook wel ondervonden. Zij hebben gemerkt dat deze synode niet uit zachte heelmesters bestaat. Er zijn doeltreffende maatregelen tegen hen genomen, waarbij met hun diensten geen rekening kon worden gehouden. Men had mogen verwachten dat zij die zich wel aan dezelfde zijde hadden opgesteld als de synode, die krachtige hand ook hadden gevoeld. Er was voor de synode heel wat te doen, want haar medestanders in de gemeenschap van de Kamper hogeschool hadden het ook nogal bont gemaakt.

Wij willen niet meer alles uitvoerig herhalen wat wij 10 oktober hebben geschreven, maar wij mogen het nog wel kort in herinnering brengen. 1e. De curatoren hebben de bekrachtiging van het attestenbesluit erdoor gejaagd: het was al gebeurd voordat sommige curatoren beseften wat de draagwijdte van hun besluit was. 2e. Er is een half jaar lang een ongelijke behandeling van de studenten geweest, hoewel men gezegd heeft dat dit niet het geval was: de data wijzen uit dat het wel zo was. 3e. Twee hoogleraren weigerden aan mensen met wie zij moesten samenwerken, mee te delen waarom zij tegen een gezamenlijke bespreking waren. 4e. Twee lectoren zeggen dat ze geschorst zijn zonder dat ze ooit vermaand zijn. 5e. De president-curator heeft tot vijf keer toe een pastoraal onderhoud met een lector afgewezen. 6e. De president-curator wilde met een lector geen gesprek hebben, omdat dan het beleid van de curatoren wankel zou worden gesteld.

Wat heeft de synode nu gedaan met hen die de broederlijke liefde zozeer zouden hebben geschonden? Het is gebleven bij enkele kritische opmerkingen, die dan ook nog zorgvuldig in de nodige welwillendheid werden verpakt. Er werd gewezen op gespannen houdingen en moeilijke omstandigheden. De voorzitter, ds. J. Kok, zei dat het kritiek van broeders was. Het klonk allemaal wel erg mild.

Het attestenbesluit doorgezet

Op al deze zaken willen we nu niet meer ingaan. We beperken ons tot één feit dat ons bijzonder benadrukt voorkomt: de snelle wijze waarop de curatoren in augustus 1967 het attestenbesluit van de senaat goedkeurden. Het agendum van de curatorenvergadering waarin dit gebeurde, is uiteraard voorbereid door

het dagelijks bestuur en men mag aannemen dat de voorzitter daarbij zeer nauw betrokken is geweest. Dat een aantal curatoren 16 augustus voor een voldongen feit werd gesteld, moet dus niet in de laatste plaats het werk zijn geweest van de president-curator, ds. D. van Dijk. Hij heeft althans de schijn niet vermeden dat het attestenbesluit even snel moest worden doorgezet. Men wijst er in de kring van de vrijgemaakte kerken nogal graag op dat vooral ds. Van Dijk het vertrouwen van de kerken en haar leden geniet. Hij is een man die de broeders en zusters zeer hoogschatten en liefhebben. Mogen wij ons dan niet afvragen wat een man die door zijn leeftijd en zijn capaciteiten misschien meer bereiken kan dan een ander, in die moeilijke omstandigheden voor de school der kerken had kunnen zijn. Met zijn levenswijsheid, zijn tact, zijn beaardheid en zijn inzicht had hij veel narigheden kunnen voorkomen. In plaats daarvan is hij een van degenen die juist zijn positie in het college van de curatoren heeft gebruikt om de zaak er op een zeer incorrecte wijze door te slepen. En dan zegt hij op de synode ook nog dat zelfs een curator als ds. J. Meester aanvaardbaar tegen het attestenbesluit geen bezwaar had.

Toen wij de genoemde feiten in onze vorige „wandelgang” signaleerden, zijn ze door niemand van de synodeleden bestreden. Wij hebben zoals te verwachten was in de wandelgangen van Hoogeveen met verschillende synodeleden gesproken over onze beschouwingen van 10 oktober. Niemand heeft daar enig bezwaar tegen gemaakt. Iedereen gaf toe dat de feiten inderdaad zo waren, al kende niet iedereen daaraan hetzelfde gewicht toe. Betere getuigen voor de objectiviteit van wat wij geschreven hebben, zijn er niet, dachten we.

Natuurlijk hebben we het synodelid dat er ons op attendeerde dat het curatorenbeleid nog aan de orde zou komen, ook meegedeeld dat we teleurgesteld waren over de behandeling daarvan. Zijn antwoord luidde dat men de curatoren wilde sparen en dat wij deze zaken overdreven. Wij hebben hem daarop gevraagd of men dan ook de hoogleraren Jager en Veenhof en de lectoren Buwalda en Mulder niet had moeten sparen.

Uit eigen mond geoordeeld

Het valt ons uiteraard niet moeilijk deze handelwijze van de synode van Hoogeveen af te keuren in de termen die wij zo vaak in haar vergaderingen hebben gehoord. De verwijten die zij in de afgelopen tien maanden zo royaal tot anderen heeft gericht, keren nu op haar eigen hoofd terug. Meer dan op welke vergadering ook is ons in Hoogeveen voortdurend voorgehouden wat de Here wel wil en wat Hij niet wil. Men heeft er in Hoogeveen niet zo heel veel moeite mee om dat uit te maken. Daar willen wij respect voor hebben, al is het voor ons misschien wel eens wat minder duidelijk. Meermalen citeerde men in Hoogeveen het woord uit de bijbel dat tweërlei weegsteen de Here een gruwel is. Dan wordt de synode uit haar eigen mond geoordeeld. Want wat heeft zij anders gedaan dan tweërlei maatstaf gehanteerd? Ook als men volledig wil verdisconteren dat de fouten van de curatoren in de ogen van de synode van Hoogeveen natuurlijk niet even ernstig kunnen zijn als die van de genoemde hoogleraren en lectoren, ook als men er rekening mee houdt dat de curatoren wat de grote lijn betreft in de geest van de synode van Hoogeveen handelden en de bedoelde docenten niet, dan nog moet men tot de conclusie komen dat de synode de ernstige fouten bij haar eigen medestanders veel makkelijker door de vingers heeft willen zien dan de gebreken van hen die een andere weg gingen. En dat is tweërlei weegsteen.

Misschien zou iemand ons willen toevoegen dat de synode in de zaken waarom het ging toch juist heeft gehandeld, maar op bepaalde punten heeft gefaald en dat het niet aangaat juist dat zwakke punt naar voren te halen. Wij zouden hem willen aanraden te luisteren naar wat ds. O. J. Douma 11 september op de synode zei. Het is werelds, aldus ds. Douma, het kwade af te trekken van het goede. We moeten het kwade niet verbloemen en we moeten de fouten niet van iemands goede werken aftrekken. Het kwade moet vergeven worden: 'k bekende o Heer, aan U oprecht mijn zonden. Welzalig hij wiens overtreding vergeven en wiens zonde bedekt is.

Triumfalisme

De synode van Hoogeveen beseft wellicht niet hoe de ongeestelijke wijze waarop zij de strijd heeft gevoerd, de mensen van de andere koers, onder wie zich veel vrijgemaakten van het eerste uur bevinden, diep krenken moet. Wij schreven reeds dat de synode met droefheid haar besluiten heeft genomen. Maar nogmaals: men merkt er zo weinig van. Integendeel, er is in de kringen van hen die achter de synode van Hoogeveen staan, vaak een stemming op te merken die een enigszins triumfalistische indruk maakt, al bedoelt men dat wel niet zo. De blijdschap over de eigen trouw al ziet men die dan niet als een verdienste, maar al

schrijft men die toe aan Gods genade, overheerst de smart van de scheiding. Dat hebben we gemerkt op de jubileumviering op 23 augustus, waar het leed over de scheuring ook maar heel weinig doorklonk, dat hebben we geconstateerd op de laatste schooldag, die haar feestelijk karakter ook door het trieste conflict niet heeft verloren en dat hebben we ook ervaren op de synode van Hoogeveen. Het kwam wel heel duidelijk uit op 12 november, de dag waarop de synode besloot het aantal hoogleraren aan de Theologische Hogeschool uit te breiden. Dat was haar eerste agendapunt nadat de zaken die op de breuk betrekking hadden, waren afgehandeld. Het is te begrijpen dat dit besluit de nodige vreugde veroorzaakte, een blijdschap die nog werd verhoogd, doordat de reeds benoemde hoogleraar, dr. C. Trimp, toen aanwezig was en meedeelde dat hij de benoeming had aangenomen. Die dag had iets feestelijks. Het was voor de synode natuurlijk prettig nu eens niet bezig te zijn met de zaken van de scheuring, maar zich te kunnen bezighouden met de belangen van de hogeschool, die in deze kerken zo'n grote plaats inneemt. Maar wij hebben toen het verdrietige gevoel niet kunnen onderdrukken dat deze feestvreugde slechts werd beleefd door een deel van hen die in 1944 samen stonden voor wat zij zagen als een goede zaak. Dat besef missen wij in de vrijgemaakte kerken maar al te veel.

Geeft God sjaloom?

Als men zo weinig het recht heeft gediend, mag men er dan wel van overtuigd zijn dat men op de wegen des Heren wandelt en dat men dus Zijn zegen zal ontvangen?

Ds. Kok heeft het op die feestelijke dag nog eens duidelijk gezegd dat God na alle narigheden aan Zijn volk sjaloom geeft. Kan men daar wel zo zeker van zijn? Inderdaad was er tot op zekere hoogte formeel een einde gekomen aan het conflict. De synode had gesproken, maar was er inderdaad vrede gesticht — en dan vrede door recht? Wij dachten dat het bijbelse begrip sjaloom toch iedere gedachte van onrecht uitsluit en dat het alleen een vrede betekent die met een kus van het recht wordt gegroet. Het zou ook — en misschien nog wel eerder — denkbaar zijn dat er een ban in het leger is en dat er daarom weinig zegen zal rusten op het leven van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. Wij hopen oprecht dat na alles wat er in deze kerken is gebeurd, nu een tijd van rust en vrede aanbreekt, waarin de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt een constructieve bijdrage kunnen leveren aan de Nederlandse theologie. Zij hebben er mede door de uitbreiding van de Theologische Hogeschool de voorwaarde toe geschapen. Maar het zou ons niet verbazen, als de rust uitblijft. Wij hebben het al eens eerder geschreven dat de vraag waar de grens is naar twee kanten kan worden gesteld. Men vraagt het in Hoogeveen nogal eens aan wat men oecumenistische bewegingen noemt, maar men kan deze vraag natuurlijk ook voorleggen aan hen die bepaalde nuances al spoedig laten uitgroeien tot een conflict. Wat nu nog een onschuldige tegenstelling blijkt te zijn, kan over vijftientig jaar — of eerder — de bron van een scheuring worden.

Maar één weg: schuldbelijdenis

Als de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt ook bij hen die buiten het door de synode erkende verband zijn geraakt, respect en waardering willen afdwingen, dan is er maar één weg. Dan zullen zij tegenover hen royaal schuld moeten belijden. Het lijkt ons niet onmogelijk dat deze zaken in de weg van het appèl ook weer aan een volgende synode worden voorgelegd. Wij hopen dat zij dan de christelijke naastenliefde en de moed zal opbrengen om datgene wat Hoogeveen verkeerd deed, op een broederlijke wijze uit de weg te ruimen.

Na nog een aantal opmerkingen gemaakt te hebben over andere zaken als b.v. de doop van geadopteerde kinderen schreef ds. Scheps ook nog dit:

Maar niet danken

Wij begrijpen heel goed dat we in deze wandelgang enkele dingen hebben moeten schrijven die voor de synode van Hoogeveen niet aangenaam zijn. Maar we zijn ervan overtuigd dat zij, openhartig als zij zelf altijd is geweest, ook de eerlijke mening van een welwillende buitenstaander zal kunnen verdragen. Al deze dingen kunnen wij zonder emoties schrijven, omdat wij er niet bij betrokken zijn. Wij hebben er 's nachts geen ogenblik van wakker gelegen. Maar wel hebben wij ons vaak afgevraagd hoe dit alles aankomt bij hen die zich niet kunnen vinden in de lijn die Hoogeveen volgt. Hoe hadden zij het verwerkt, als ze in Hoogeveen waren geweest? Zij zijn — dit ter zijde — daarin niet bijzonder trouw geweest, maar dat waren de geestverwanten van de synode evenmin. In het algemeen is de belangstelling van de kerkleden voor de synodale

vergaderingen bedroevend geweest. Ook de gemeente van Hoogeveen heeft zich bepaald niet van de goede kant laten zien. Maar als de vrijgemaakten die anders denken dan de synode, haar vergaderingen hadden bijgewoond, was het voor hen een kwelling geworden. Hoe hadden ze de woorden die er gesproken werden, aan kunnen horen!

Er zijn stemmen opgegaan om na afloop van de synode een dankstond te houden. De synode zelf voelde er niet veel voor. Uiteraard betreft het hier een zaak die tot de competentie van de kerkeraad van Hoogeveen behoort, maar een dankstond waarin ook de synodeleden aanwezig zullen zijn, is er niet beledigd. Dat is heel verstandig. We laten nu even de indruk van triumfalisme die zo'n dankstond zou maken, buiten beschouwing. Uit wat wij boven schreven, zal wel duidelijk zijn dat we weinig aanleiding tot danken zien. Het zou meer zin hebben de kerken samen te roepen voor een uur van boete en berouw. Het zou de vrijgemaakte kerken niet misstaan, als ze met elkaar de bede opzonden of de Here niet in het gericht wil gaan met de synode van Hoogeveen. Als gij Heere, de ongerechtigheid van deze synode in gedachtenis houdt, hoe zal ze kunnen bestaan? Men moet eens bedenken wat de vrijgemaakten die het niet met de synode eens zijn en aan wie zij geen recht deed, van zo'n dankstond zouden hebben gedacht. Zij zouden met een variant op wat Multatuli in zijn hoofdstuk Saïdjah en Adinda in Max Havelaar schreef over de overwinningen van het Nederlands-Indische leger, wellicht gezegd hebben: er stijgen uit de harten der vromen dankgebeden ten hemel bij het vernemen dat de Heere der heerscharen aan de zijde van de synode van Hoogeveen was geweest... maar God, met zoveel wee begaan, nam de offers van dien dag niet aan!

Een rinkelende cimbaal

Voor de zoëven genoemde vrijgemaakten zullen de besluiten van deze synode niet te verteren zijn. Ze is tegenover hen te kort geschoten in rechtvaardigheid en dus ook in liefde. Zou het vreemd zijn als ze wel eens hebben moeten denken aan 1 Corinthiërs 13. Al ware het dat ik de drie formulieren van enigheid getrouw naleefde en anderen daartoe ook opwekte, maar had de liefde niet, ik ware schallend koper of een rinkelende cimbaal. Al ware het dat ik precies wist hoe oecumenisch de synodale kerken waren en hoe sektarisch de Christelijke Gereformeerde Kerken en hoezeer de schrijvers van de Open Brief de Vrijmaking hebben verloochend, maar had de liefde niet, ik ware niets. Al ware het dat ik alles offerde voor de Theologische Hogeschool en steeds voor haar uitbreiding ijverde en al wat ik had gaf aan de kerken in Korea, maar had de liefde niet, het baatte mij niets.

Te kort geschoten in rechtvaardigheid en liefde!

Zo oordeelt een objectieve buitenstaander over de synode van Hoogeveen.

Is zwaarder vonnis over een kerkelijke vergadering denkbaar?

Persbericht

JONGERENCONFERENTIE

Van D.V. 22-25 mei a.s. wordt de jaarvergadering van het ICCC-Jeugdcontact in Nederland gehouden.

Het thema voor het weekend is: Wasdom in Christus (Efeze 4).

Op vrijdagavond 22 mei om 7.00 uur begint deze conferentie en vindt plaats in het conferentiehuis Verdieping en Activering, Dalweg 23, Hilversum.

Spreekster: Mej. J. C. M. Doyen, jeugddevangeliste te Hilversum over: „Datgene wat alle dingen mogelijk maakt”.

Vanuit Hilversum zal op zaterdagochtend de jaarvergadering van de ICCC-Nederland worden bezocht, die plaats vindt te Amersfoort, Soesterweg 100, zaal Soesterkwartier. Aanvang 10.30 uur.

De conferentie wordt vanaf zaterdagmiddag 2 uur voortgezet in het conferentieoord „Ons Centrum” te Driebergen, Verlengde Traay 299.

Spreekers: Drs. K. Exalto te Noordeloos over: „Kerk en Wereld”, aan de hand van Luther's opvattingen over de christen in de wereld.

Ds. J. Brons te Veenendaal over „Moeilijkheden in het geloofsleven”.

De kosten voor het weekend zijn f 27,—. Bezoekt men alleen de conferentie te Driebergen, dan zijn de kosten f 19,50.

Er is ruime gelegenheid voor gesprek, musiceren en ontspanning.

Voor nadere inlichtingen en opgave: ICCC-Jeugdcontact, Frederiksplein 24, Amsterdam, tel. 020-248271.

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Katwijk aan Zee: ds. G. van den Brink te Eindhoven; te Delfzijl: ds. D. Nieuwenhuis te Harlingen; te Chatham (Can.): ds. J. J. Wildeboer te Winschoten; te Brunssum-Treebeek: ds. C. Bijl te Hilversum; te Hoogeveen-B: ds. H. D. van Herksen te Heemse; te Ermelo-B: ds. D. Nieuwenhuis te Harlingen; te Hattem-B: ds. J. Meilof te Beverwijk-B.

AANGENOMEN: naar Ommen: ds. J. van Dijk te Uithuizen; naar Oostelijk-Flevoland-B: ds. C. G. Bos te Zwolle.

BEDANKT: voor Wormer: ds. J. D. Janse te Marknesse (N.O.P.); voor Sliedrecht: ds. A. Koers te Gorinchem; voor Haarlemmermeer: ds. H. van Ommen te Zaandam; voor Murmerwoude: ds. E. J. Oosterhuis te Lemele-Lemelerveld; voor Ede-B: ds. N. Bruin te Helpman; voor Abbotsford (Can.): ds. J. D. Wielenga te Albany (Australië).

Ds. W. BOESSEKOOLOO — Op 30 april jl. is ds. W. Boessekool weer naar Kemptonpark in Zuid-Afrika vertrokken.

ALKMAAR — Met ingang van 3 mei worden de kerkdiensten gehouden in de Ned. Herv. Kerk te Oudorp, hoek Raadhuisstraat-Kerkstraat. De morgen- diensten beginnen om 9 uur.

DORDRECHT — In het jaarboekje wordt als plaats van samenkomst opgegeven Hugo de Groot- straat 12. Dit moet zijn: Hugo van Gijnweg 12, Dordrecht.

HATTEM — De adressen van de Gereformeerde Kerk van Hattem (buiten verband) zijn: Praeses: G. J. te Winkel, Novalieweg 7, Hattem, tel. 05206-1434; scriba: G. J. Winkelhorst, Crocusstraat 30, Hattem, tel. 05206-2761; diaconie en preekvoorziening: L. Klumpje, Hendrikjesweg 55, Hattem, tel. 05206-2517; comm. van beheer: secr. H. Hofstede, De Mate 2, Hattem, tel. 05206-2005, penningm.: J. Niemeijer, Hilsdijk 5, Hattem, tel. 05206-1681, postrek. 2047194 t.n.v. Penn.m. Geref. Kerk (buiten verband), Hilsdijk 5 te Hattem.

Kerkdiensten: in de Chr. Geref. Kerk, Korte Kerk- straat om 8.30 en 16.30 uur (wijziging voorbehouden).

ENSCHEDENOORD — De Raad van de Gereformeerde Kerk Enschede-Noord, vrijgemaakt, scriba: T. Hilverda, Rozenstraat 40 te Enschede, tel. 05420-23491, deelt mede dat de Diensten des Woords worden gehouden in de Hervormde Lasonderkerk, Lasonder- singel 102 te Enschede. De aanvangstijden zijn voor- lopig op 8.30 uur v.m. en 3.00 uur n.m. In de diensten gaat voor ds. O. Mooiweer.

HEERDE/EPE — Vakantiegangers en bezoekers van het vakantiecentrum van de Gereformeerde Reis- vereniging „Heerderhorst” worden er op gewezen dat de Gereformeerde Kerk van Heerde/Epe haar diensten belegt in het kerkgebouw Julianalaan 2 te Heerde. De ochtenddienst begint als regel om half negen, de aan- vangstijden van de middagdiensten zijn wisselend. Het publicatiebord in de tuin van het kerkgebouw geeft de diensten voor elke zondag nauwkeurig aan. Telefonische inlichtingen voor Heerde op de telefoon- nummers 1317 en 2145, voor Epe op 2303.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Zeer vele abonnees voldeden reeds aan ons verzoek hun abonnementsgeld voor „Opbouw” te betalen.

Degenen die nog niet betaalden verzoeken we beleefd hun abonnement spoedig te betalen, dit spaart kosten en veel administratiewerk.

De prijzen zijn:

- voor een geheel jaar f 15,—
- voor een half jaar f 7,50
- studenten betalen f 12,— per jaar.
- Buitenland f 20,— per jaar.
- Luchtpost f 40,— per jaar.

De Administratie

ADRESSEN

DEVENTER: scriba: J. Bosch, Pikeurslaan 56, De- venter. **SLIEDRECHT:** diaconie: W. E. Rozeboom Bos, Gruttostraat 3, tel. 01840-2102. **OOSTELIJK- FLEVOLAND:** scriba: J. J. Korhuis, Het Kompas 38, Dronten, tel. 03210-2640.

De HEERE verblijdde ons met de geboorte van onze dochter

WILHELMINA MARIA

M. v. d. Graaf
P. v. d. Graaf-v. d. Leer

Wormerveer, 5 mei 1970
Krokusstraat 3

Op maandag 18 mei a.s. zal het 25 jaar geleden zijn dat

BR. R. VISSER

werd benoemd als koster van onze kerk te Steenwijk.

Velen uit de lande zullen het adres Westwijk- straat 29 kennen, en menig uur daar hebben doorgebracht.

Samen met br. en zr Visser willen we dit op 20 mei vieren.

's Avonds is er van 7 tot 9 uur receptie in „Ons Gebouw”, naast de kerk.

Namens de kerkeraad van Steenwijk, De Commissie.

ZAANDAM

Het bestuur van de „Ver voor Chr. Schoolonderwijs te Zaandam” vraagt voor de Talmaschool, Herderin- straat 1, Zaandam

een onderwijzer

Zo mogelijk met ervaring.

Het woningprobleem werd in Zaan- dam altijd vlot opgelost.

Inlichtingen en sollicitaties: A. Zwijnenburg, h.d.s., tel. 0 2980 - 65734 (school) 0 2980 - 62359 (huis).

Woonhuis

Haarlem/Aerdenhout

We hopen zelf in de tweede helft van juni met vakantie te gaan en bieden ons mooie huis graag tegen een redelij- ke vergoeding aan van:

13 tot 27 juni a.s.

Brieven onder nr. 155 bureau van dit blad, Slotlaan 220, Zeist.

WOORD EN KERK

(2e druk)

Theologische bijdragen van de hooglera- ren van de Theol. Hogeschool der Chr. Geref. Kerken in Nederland.

Dit boek waarvan de 1e druk binnen 20 dagen uitverkocht was, werd zeer goed ontvangen.

„De lezer bemerkt wel dat bijna overal front wordt gemaakt tegen de moderne opvattingen. Men krijgt de indruk dat Apel- doorn de rol van de VU gaat overnemen: centrum van conservatieve kritiek op de moderne stromingen in de theologie. Dat is een wettige en nuttige zaak, wanneer ze zoals hier berust op een brede informatie en objectieve presentatie.”

prof. dr. H. Berkhof

„In de bijdrage van prof. Versteeg „Is Adam in het N.T. een leermodel” wordt prof. Kuitert zo fundamenteel bestreden dat ik geen tweede stuk zou weten, waar- in op ernstiger, bijbelser en wetenschap- pelijker wijze met de gedachte van prof. Kuitert dat Adam in het N.T. alleen maar zou fungeren als leermodel.

M.i. moet prof. Kuitert op deze studie van prof. Versteeg antwoorden. Doet hij dat niet, dan nemen wij aan dat al zijn argumenten zijn weggeslagen uit Schrift en het onderzoek van de Rabbijnse geschrif- ten. Dan moet hij ook zijn Cahier „Verstaat gij wat gij leest” herschrijven of — hope- lijk — herroepen.”

ds. G. Boer (Waarheidsvriend)

„Zonder tekort te willen doen aan de an- dere studies, mag m.i. het artikel van prof. Versteeg binnen een gouden lijstje ge- plaatst worden. Zoals prof. Van Ruler niet zonder gevolg een — los-van-Barth-bewe- ging heeft ingeluid, zo moge dit artikel niet-zonder gevolg een los-van-Kuitert- beweging inluiden.”

prof. dr. S. U. Zuidema (W&E)

„Ik moet zeggen dat de verschijning van deze bundel mij zeer heeft verheugd. Het is een voortreffelijke bundel geworden.”

ds. D. K. Wielenga

PRIJS f 9,90

BOEKHANDEL — ANTIQUARIAAT — UITGEVERIJ

TON BOLLAND

v.h. H. A. van Bottenburg N.V.

Prinsengracht 493 - Amsterdam - Tel. 0 20 - 221921

SCHIERMONNIKOOG

6 pers.

stenen bungalow

met douche, geiser en verw.

Vrij van 30 mei—13 juni en na 5 sept.

Tel. 0 50 - 65308.

De besprekingen op de gereformeerde synode over de scheuring van 1944

vindt U uitvoerig weergegeven in het nummer van 22 mei van het

Weekblad Kerknieuws

onder redactie van W. C. F. Scheps en Drs. N. Scheps.

Dit nummer is afzonderlijk verkrijgbaar à f 1,— (uitsluitend bij vooruit- betaling). Wegens de beperkte voorraad is spoedige bestelling noodzake- lijk. Bij bestelling vermelde men: nummer van 22 mei. Wie zich m.i.v. 1 juli a.s. abonneert, ontvangt de van nu af verschijnende nummers van het tweede kwartaal gratis.

Wie zich voor een jaar abonneert, ontvangt bovendien een premie-pocket. Een lijst van pockets zenden wij op aanvraag.

Adres redactie en administratie: postbus 2100, 's-Gravenhage. Tel. 070-838372. Giro 1534121